

Á. VARGA LÁSZLÓ (SZERK.)

1956 NÓGRÁD MEGYEI KRONOLÓGIÁJA ÉS SZEMÉLYI ADATTÁRA

A forradalom eseményei és aktív szereplői a megyében

Adatok, források és tanulmányok a Nógrád Megyei Levéltárból, 19.

(*Nógrád Megyei Levéltár, Salgótarján, 1996. 309 o.*)

Az 1996-os évfordulóra készülve a Nógrád Megyei Levéltár munkatársai dokumentumkötet kiadását vették tervbe. Á. Varga László, Dupák Gábor és Tyekvicska Árpád közel hat éven át tartó adatgyűjtésének eredménye remélhetőleg okmánypublikáció formájában is napvilágot lát majd. Az eredeti ötleteiről levéltárosi körökben közismert Á. Varga László azonban addig sem hagyta veszendőbe jutni kutató munkájuk „melléktermékeit”, ezt példázza e rendhagyó műfajú kiadvány.

A megyei közigazgatási és pártiratok, a megyei bíróság és a járásbíróságok peres iratai, a Belügyminisztériumban őrzött dokumentumok mellett a szerzők felhasználták a Hadtörténelmi Levéltárban őrzött katonai bírósági iratanyagokat is. A dokumentumok feldolgozása során merült fel egy, az eseményeket időrendben feldolgozó kronológia és a szereplők azonosítását megkönnyítő személyi adattár összeállításának szükségessége – először belső használatra. A további feldolgozói munkát segítő adatokból végül önálló kiadvány állt össze.

A megyének 1956-ban 5 járásba szervezve 138 önálló települése volt. A kiadvány járásonként ABC-sorrendben, községenként időrendben tárgyalja az 1956 októberének eleje és 1957 januárja között történt eseményeket. A községi kronológiát az adott településen szerepet játszott személyek életrajza követi, szintén ABC-rendbe szedve. Érthető módon a járáson belül első helyen a járási székhely történései szerepelnek, hiszen a közigazgatási központban történtek hatással voltak a közvetlen környékre is. Ugyanebből a logikából következett, hogy a kiadvány a

megyeszékhely, Salgótarján eseményeinek leírásával kezdődik.

A földrajzi elvek szigorú alkalmazása azonban időnként visszaszámított helyzetet is eredményezett. Közismert, hogy a Salgótarjáni Acélárugyár nemzetőr parancsnokait, Hadady Rudolfot és Hargitai Lajost 1956. december 13-án hajnalban karhatalmisták bestiálisan meggyilkolták. A gyilkosság színhelye – tulajdonképpen véletlenszerűen – a nevezettek korábbi tevékenységi területéhez nem kötődő Húgyag község volt. A szerkesztői elveknek megfelelően a tragikus esemény említésére Salgótarjánnál nem is kerül sor! A figyelmes olvasó természetesen megtalálja az őt érdeklő adatokat az életrajzi résznél, egy ilyen horderejű eseményt azonban a városi kronológiánál is illetet volna szerepeltetni.

Jól jelzi a személyes adatok védelméről vallott levéltárosi elképzelések eltérő voltát, hogy e kiadvány a teljes névforma közlésével igen nagy számban személyesíti meg az események szereplőit. Ráadásul a települések eseményeit követő személyi adattár rendkívül sokrétű adatokat tartalmaz az érintettek személyes azonosítóirol (születési idő, hely anyja neve), iskolai végzettségükről, foglalkozásukról, az eseményekben játszott szerepükről, a megtorlás során ellenük alkalmazott intézkedések részletes ismertetéséig. A peres iratokra és a Belügyminisztérium összeállításaira építve sok esetben még a ragadvány- és csúfneveket is feltüntették. A több helyszínen is szereplők csak annak a településnek az adattárában kaptak helyet, ahová tevékenységük leginkább kötődött. Szerencsére a kiadványt személynévmutató egészíti ki, amelyben a

szerzők kiemelt szedéssel utaltak a részletes életrajzot közlő oldal(ak)ra.

Sajnálatos módon kimaradt az összeállításból a megyei munkástanács elnökhelyettese, Steigerwald Ottó életrajza. Ez annál érthetlenebb, mert nevezett országos hírnévre tett szert, amikor a megyei küldöttség vezetőjeként a munkásküldöttek országos értekezletén megjelentek a salgótarjáni véres eseményekről tájékoztatta. Hasonló hiányok minden bizonnyal előfordulnak még, ennyi adat mellett ez elkerülhetetlen volt. A kisebb-nagyobb elírások (pl. Koltai Vilmos honvéd ezredes összekeverése egy rendőrőrnaggyal) ellenére a kiadvány lenyűgöző adatgazdagságával kárpótolja a felhasználókat. A segédkönyvek műfajának megfelelően nélküli ugyan az

adatok lelőhelyének megnevezését, a szerzők állítása szerint azonban a kéziratban a pontos jelzetek megtalálhatók és bárki által ellenőrizhetők.

A tervbe vett dokumentumkötet lábjegyzeteiből, segédapparátusából rendkívül jól használható kézikönyv állt össze, amely segíti a helytörténeti kutatást, ugyanakkor felhasználható az iskolai oktatás különböző fokozataiban is. De ha csak annyi haszna lesz, hogy a megye 1956-os története iránt érdeklődő olvasók ismereteit bővíti, felkeltve érdeklődésüket az eredeti dokumentumok iránt, már nem végeztek hiábavaló munkát a szerzők.

Markó György

Helyreigazítás

Az itt következő könyvismertetés, rejtélyes okokból, csonkán jelent meg folyóiratunk előző, 1997/1. számában. Elnézést kérünk Olvasóinktól és az érdemes Szerzőtől; az ismertetést ezúttal teljes terjedelmében közöljük.

A szerkesztőség

PATAKY IVÁN

A VONAKODÓ SZÖVETSÉGES

(Zrínyi Kiadó Budapest, 1996. 171 o.)

A Magyar Néphadsereg tevékenységét az 1968-as csehszlovákiai eseményekben a magyar (had)történetírás eddig még nem dolgozta fel. Ezen nem is lehet nagyon csodálkozni, hiszen az „akcióval” összefüggő valamennyi katonai iratanyagot sokáig a vezérkarnál tárolták. Az okmányokat „Különösen fontos, szigorúan titkos” jelzéssel látták el és a téma kutatását nem engedélyezték. Csak az utóbbi néhány évben

nyílt lehetőség arra, hogy e gondosan tárolt és zárolt iratokat egy-két kutató mégis csak vizsgálat tárgyává tehesse.

A magyar hadsereg alakulatainak 1968-as tevékenysége a tabutémák közé tartozott, a megtörténeteket „bibliai homály” fedte. Ezeket az eseményeket a filmművészet is csak az elmúlt években választotta témaként. Gothár Péter: „Melodráma” című játékfilmje 1990-ben, Tolmár Tamás: „Táncdalfesztivál után”